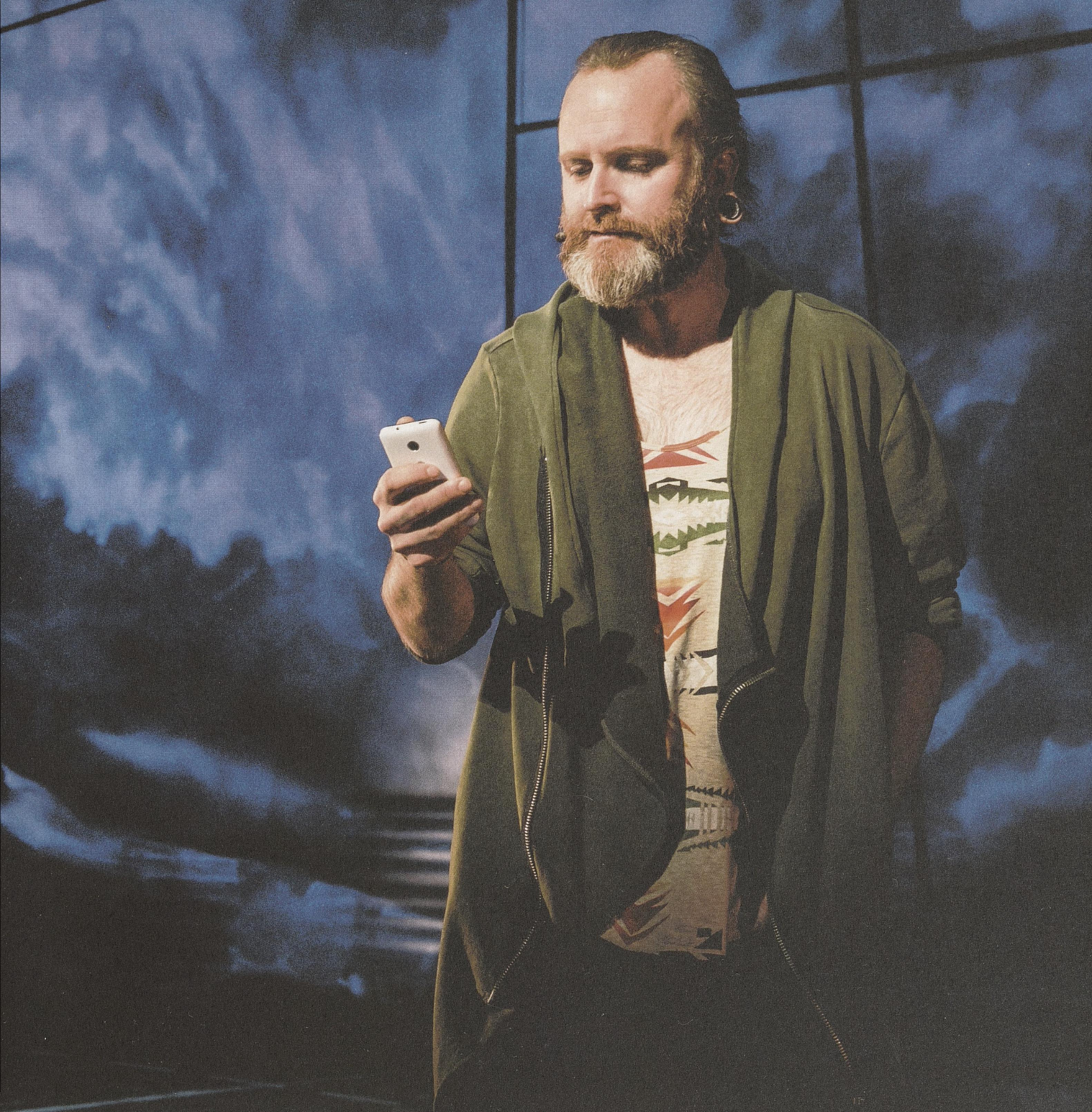

TENK OM

**DET
NORSKE
TEATRET**

TENK OM

AV BRIAN YORKEY OG TOM KITT

OMSETJING: OLA E. BØ OG ERLEND LOE

Marianne/Mari og Anne, 38, nyskilt, byplanleggar,
nettopp flytta tilbake til Oslo

HEIDI GJERMUNDSSEN BROCH

Steinar, studievenn av Marianne, plan- og utbyggingssjef

FRANK KJOSÅS

Johs, lege, reiser for Leger Uten Grenser

PÅL CHRISTIAN EGGEN

Lukas, studievenn av Marianne, husokkupant
og miljøaktivist

JON BLEIKLIE DEVIK

David, kirurg, kollega av Johs.

Og kjærast med Lukas

MORTEN SVARTVEIT

Liv, Mariannes nabo, barnehagepedagog

SILJE LUNDBLAD

Linn, kjærasten til Liv

JULIE MOE SANDØ

Helene, tilsett på byplankontoret hos Anne

TIRIL HEIDE-STEEN

Lucy, kona til Steinar og Ragna, miljøaktivist. m. fl.

JUDY NYAMBURA KARANJA

Gatesongaren m. fl.

HANS RØNNINGEN

Byråden m. fl.

PAUL ÅGE JOHANNESSEN

Arkitekten m. fl.

JONAS FUGLEVIK URSTAD

...og ulike andre Oslofolk og Oslotypar

ENSEMBLET

NOREGSPREMIERE 16. JANUAR 2016

PÅ HOVUDSCENEN

Kapellmeister og tangentar **SVENN ERIK KRISTOFFERSEN**

Fløyte, altfløyte, klarinett, sopran-, alt-, tenor- og baritonsaxofon

NILS JANSEN

Slagverk, vibrafon **CHRISTIAN SVENSSON**

Elbass, kontrabass **MARIUS REKSJØ**

Gitarar **MATS GRØNNER**

Cello **KJERSTI RYDSAA**

Fiolin **VEBJØRN STUKSRUD/BJARNE MAGNUS
JENSEN/ KARL ESPEGARD**

Regissør **MARIT MOUM AUNE**

Scenograf **GJERMUND ANDRESEN**

Kostymedesignar **CHRISTINA LOVERY**

Lysdesignar **TORKEL SKJÆRVEN**

Koreograf **TOMAS ADRIAN GLANS**

Arrangør og musikkansvarleg **SIMON REVHOLT**

Lyddesignar **MORTEN A. JORSETT**

Dramaturg **OLA E. BØ**

Bruk emneknagg #detnorsketeatret #tenkom for å dele
dine opplevingar hos oss på Instagram og Twitter:

FØLG OSS

Facebook: detnorsketeatret

Twitter: @detnorsketeatre

Instagram: #detnorsketeatret #tenkom

Inspisient **PER BERG-NILSEN**

Sufflør **SISSEL LILLO-STENBERG**

Rekvisitør **VANJA RIKSFJORD**

Scenemeister **STIAN NÆSS**

Lysmeister **PER ØYVIND EGGUM**

Maskør og parykkmakar **HELENA JONSDOTTIR**

Kostymekoordinator **BENEDICTE FOLKMAN**

Regiassistent **MARIUS LEKNES SNEKKEVÅG**

TAKK TIL:

Ellen Hofsvang

Erling Dokk Holm

Leger Uten Grenser

Originaltittel

IF/THEN

Music by TOM KITT

Lyrics by BRIAN YORKEY

Presented by arrangement with JOSEF WEINBERGER LIMITED

On behalf of MUSIC THEATRE INTERNATIONAL of New York

Foto: Gisle Bjerneby

Bilda er tatt i prøveperioden

Redaksjon: Ola E. Bø, Åsne Dahl Torp, Ida Michaelsen

Grafisk formgjeving: Making Waves

Trykk: Print House

PARALLELLE LIVSLØP

Av Erlend Loe, forfatter og omsetjar av *Tenk om*

Tenk om alt hadde vore annleis. Vi kan ikkje vite om vala vi gjer er betre enn dei vi ikkje gjer. Livet har laga ein djevelsk konstruksjon som fiksjonen forsøker å fikse.

Da eg såg *The Matrix* i 1999, gav eg opp etter ei stund. Kanskje eg var litt lat den kvelden, eller kanskje den tretti år gamle hjernen min ikkje hadde modna nok til å ta inn lag av ulike røyndomar og parallelle moglegheiter. Alt tidlig i filmen, der Neo (Keanu Reeves) får eit metallinsekt operert inn gjennom navlen – i ein draum, trudde eg – og så er det likevel på ordentleg, kasta eg inn handkleet. Viss det skulle vere på den måten, følte eg, fekk Keanu sjølv bale med kva slags verkelegheit han heldt seg i, det var det same for meg. Men eg har blitt seksten år eldre sidan den gongen, og opplevd litt meir sjølv, og da eg såg filmen om igjen no nyleg, hang eg godt med. Eg ser no at Matrix-kompleksiteten og -dystopien runda av 90-talet på ein fullstendig lysande måte.

Som innleiing til same tiåret kom det dessutan ein annan film om overlappande moglegheiter, nemleg Kieslowskis *Veronikas to liv* (1991). Den blei dyrka av mange. Folk fekk liksom ikkje nok av det poetiske, vakre og mystiske fransk-polske som blei bore fram av den rørende og opera-aktige, storslagne musikken. Filmens utforska saknet som blir utløyst av den ubeviste mistanken om at ein manglar ein del av seg sjølv. To fysisk identiske unge kvinner lengtar etter kvarandre utan å vite at den andre eksisterer, den eine i Polen og den andre i Frankrike, begge spelt av magnetisk-mystiske Irène Jacob. Fire år tidligare hadde Kieslowski eksperimentert med ein liknande situasjon i *Blind Chance*. Der gjennomgår Witek (Boguslaw Linda) tre

ulike scenario, alle baserte på at han prøver å nå eit tog, men ikkje klarer det. Livet tar ulike retningar ut frå kven han møter og vala han tar eller som omstenda tar for han.

Kieslowskis historier gjorde inntrykk på meg den gongen. Truleg fordi eg sjølv var ung og ikkje visste kva retning livet kom til å ta, og eg følte, spesielt når det gjaldt å velje utdanning, at det var ei skjebnetung avgjerd. Dersom eg gjorde eit endeleg val, kom dei dørene eg valde bort til å lukke seg for meg, og eg kom til å møte andre menneske enn eg hadde gjort dersom eg hadde valt ei av dei andre dørene.

Eg opplevde det som eit diabolisk dilemma. Det kan også slå meg no. Kven eg hadde møtt, kva hadde eg gjort og ikkje minst – kven hadde eg sjølv vore i dag, viss eg hadde begynt på journalisthøgskolen i staden for på Filmskolen i København, for ikkje å snakke om viss eg hadde studert ønologi og blitt vinekspert i Frankrike, som eg fantaserte om å gjere da eg var 13-14 år, eller viss eg hadde tatt klarinettspeling meir alvorleg da eg var barn. Korleis kan vi vite kva som ville vere den beste vegen for oss? Det kan vi ikkje, på same måte som ingen av oss, djupast sett, kan vite noko som helst utanom akkurat her og akkurat no. Alt dette teikna Kieslowski opp på ein elegant måte for eit ungdommeleg sinn. Andre har drive og driv med liknande historieforteljing. Dersom en utforskar feltet litt, dukkar namnet til Lord Dunsany opp ganske raskt. Han skreiv eit teaterstykke, *If*, som visstnok gjorde det stort i London tidleg på 1920-talet. Eg har verken sett eller lest stykket, men Lord Dunsany blir ofte nemnt som ein inspirator for seinare eksperimentering med parallelle livsløp i fiksjon.

Innan film kallar akademikarane sjangeren for *Puzzle Films*, og bruker omgrepet til å skildre historier der moglegheiter kjører side om side, der det blir leika med tid og eller med identitetar og eller dimensjonar. Det er ein sjanger, synes eg, der fascinasjonen for brotet med vanleg forteljarteknikk ofte er viktigare enn logikken. Seinare finn vi ein del av filmene til David Lynch i dette landskapet (*Lost Highway*, *Mulholland Drive*), også Christopher Nolan må nemnast (*Inception*, *Memento*). Men filmar så ulike som Frank Capras juleklassikar *It's a Wonderful Life*, Harold Ramis' *Groundhog Day* og *Babel* av Alejandro Gonzales Inarritu høyrer på sett og vis også til denne kategorien. Felles for denne typen historier er at viss ein duppar av i to minutt, har ein sannsynlegvis mista informasjon som er så viktig at resten av forteljinga blir meiningslaus – i motsetning til lineært fortalde historier der ein godt kan ta seg fem minutt på øyret utan at det spelar noka stor rolle for samanheng og forståing.

I 1998 kom det to markante filmar med parallelle livsløp. Begge med kvinner i hovudrolla. Av ein eller annan grunn ser det ut til at populærkulturen heller vil ha kvinners parallelle liv enn menns. Kanskje med god grunn, kva veit eg. Uansett kom *Sliding Doors*, filmen som løfta Gwyneth Paltrow ut i verda, i juli same året. Ein månad seinare kom Tom Tykwers *Løp, Lola, løp!*

I *Sliding Doors* utforskar Paltrows karakter Helens liv som tar to ulike retningar den morgonen ho mistar jobben og rekk, og samtidig ikkje rekk, t-banen. Filmen fungerer fordi den i tillegg til å leike med tid, fortel ei gjenkjenneleg emosjonell historie om utruskap, forelsking og viktige livsval. Tykwers film er meir rocka og skildrar Lolas (Franka

Potente) tre forsøk på å hjelpe kjærasten å skaffe pengar til å betale narkogjeld på kort tid. Filmen er leiken, hurtig, heftig og elegant, men er langt frå å vere sentimental, slik *Sliding Doors* er. På 2000-talet har puzzle-filmene blitt stadig meir sofistikert (ref Christopher Nolans filmar), og vi må altså til Broadway for å finne ei enkel og grei og god gammaldags skjebne-som-deler-seg-i-to-historie.

Eg var i New York og såg *Tenk om* (eller *If/Then* som den heitte der borte) og opplevde den som veldig amerikansk, på godt og vondt. Folk hylte av fryd da Idina Menzel dukka opp, fordi, skjønnte eg etterpå, ho syng nokre av songane i Disneys *Frozen*. Oppsetjinga gjorde stort nummer ut av noko legningsproblematikk som vi ikkje lenger treng å gjere så stort nummer av i Norge, og det var kulturforskjellar både her og der, merka eg, men eg likte at musikalen er så liketil. Ei kvinne flyttar tilbake til New York (Oslo) etter ti år i ein annan by, og livet hennar tar to ulike retningar. Det er til å kjenne igjen og både til å føle og følgje med på og til å forstå.

Ola E. Bø og eg har forsøkt å gi dei amerikanske referansane norske parallellar og i same slengen endra vi like godt språket frå amerikansk-engelsk til nynorsk. Det syntes vi var det minste vi kunne gjere.

Enjoy, som det heiter i utlandet.

Til nynorsk ved Ola E. Bø

DET TILFELDIGE OG DET NØDVENDIGE

Av Dag O. Hessen, professor ved institutt for biovitenskap ved Universitetet i Oslo

Lagnaden er ikkje noko anna enn eit lappeteppe av tilfeldige hendingar. La ikkje det tyngje deg, tvert imot. Vit at du er eit statistisk under! Og det største underet består ikkje i at du har fem fingrar på kvar hand, fem tær på kvar fot, at du kan sjå, høyre, smake, føle eller tenkje. Jamvel ikkje at dine milliardar av celler fungerer i eit perfekt samspel, eller at dine 30 000 genar har instruert den befrukta eggcella til å konstruere nettopp deg, er det største underet. Det er at du – noko statistisk nesten-umogleg – faktisk finst. Sorry brør, det blei meg. La ikkje underet falme ved at det også finst meir enn 7 milliardar andre statistiske nesten-umoglege av di eiga art, og ei ukjend mengd av andre levande. Dette gjeld nettopp deg. Dine potensielle søsken er for tallause til å kunne fattast. Det er eit faktum at du, av alle, vann (og eg håpar at livet lar deg føle at det var ein siger). At nettopp foreldra dine møttest i livslotteriet er mest like usannsynleg. Og det tilfeldige som skjedde den dagen er bygd på eit uoversiktleg nettverk av små avgjerder og hendingar – og av alle dagane før i livet til alle forfedrane dine som strekkjer seg i ei mirakuløst nok ubrotten kjede 3,5 milliardar år bakover i tid. Kvar dag har 24 timar, kvar av dei med farar og alternativ. Og kvart liv er vove saman med ei uteljande mengd andre liv, med storm og flaum, med tørke og brann – kven du treffer i parken akkurat den dagen...

Og likevel, det er ikkje snakk om under eller mirakel. Det heile kviler rett nok på fysiske lover, men lagnaden er summen av det tilfeldige, og likevel trur somme (truleg ganske mange) på lagnaden. Tilfeldig? Knappt. Vi har, paradoksalt nok, hatt eit sterkt ønske om at dei

tilfeldige hendingane i tilværet på eit eller anna vis skulle vere viljestyrte eller førehandsbestemte. Som ein motpol til det absolutt tilfeldige har lagnaden i uminnelege tider stått fram i sine mange forklednader. Kva for trøyst skulle ein kunne finne i tanken om ein planlagd lagnad? Kanskje éin i etterkant: At det i alle fall ikkje var noko ein kunne gjere for å gardere seg mot det som hende, at ein trass alt var skuldfri. På den andre sida er det jo nedslåande dersom vi skulle spele ei så lita rolle i vårt eige livsløp.

Blant krystallkuler og kaffigrut står astrologien opp som den mest levedyktige av lagnadens spådomskunster. Her er det planetbaner og «kosmiske krefter» som utgjør lagnaden. Men lagnaden, anten han er styrt av gudar eller planetar, har fått utryggare fotfeste i vitenskapens lys. Likevel, enda det alltid har vore ein del av motivasjonen for naturvitenskapen å kjempe mot overtru, har den moderne biologien skapt visse om ei ny form for lagnad: genane. I 1953 beskrev James D. Watson og Francis Crick det som skulle bli vitenskapens kanskje fremste ikon, det spiralsnodde DNA-molekylet, og nokre år seinare blei sjølve informasjonsgangen beskrevet: DNA → RNA → protein. Altså, oppskrifta på mennesket som art og individ, ligg i genane. Dei blir i sin tur lesne av søstermolekylet RNA, som set om «bodskapen» til «produktet», som er proteina. Og dette sentraldogmet, som Crick døyppte det, er langt meir enn ein triviell biokjemisk synteseveg. Summen av proteina er ikkje berre det somatiske, kroppen, det er psyken også. Tankar, kjensler, individ – og også lagnad? Med Watsons ord: «Ein gong trudde vi at lagnaden vår låg i stjernene.

No veit vi at han, i store drag, ligg i genane våre.» Mens vi gladeleg har akseptert dei merkelegaste opphavsstader for lagnaden vår, så vil dei fleste vegre seg mot den tanken at lagnaden skulle liggje i oss sjølve. Det blir for prosaisk – og kanskje for urettferdig? Og heldigvis, den nyfødde står overfor verda med nærmast endelaust mange sjansar og opne dører der ingen genar, krystallkuler eller horoskop kan spå livsbanen hans. Det tilfeldige bankar på når vi minst ventar det. Dei små stega i evolusjonen kan brått endre retning. Dinosaurane var einerådande herskarar for 65 millionar år sidan, lykkeleg uvitande om ein meteoritt som var på veg, ein meteoritt som truleg nettopp skulle bere i seg kimen til suksessen for mennesket. Kulturar legg stein på stein og bok på bok. Så blir det avfyrt eit skot i Sarajevo, ein Hitler kjem til makta, eit pestvirus dukkar opp, lynet slår ned... Eg planlegg utdanninga og karrieren min med omtanke, men ser ikkje lastebilen der eg skundar meg over gata på veg til kontoret.

Livet kan skildrast som ei ferd på ruglete underlag der humpar og hol kan få kula til å trille i ei anna retning, men er kula den same? Er det slik at eg-et, personlegdommen, berre dukkar opp i ulike innpakningar, eller utfaldar han seg på ulike scener – presis slik den same skodespelaren, Marianne, kan alternere mellom Mari og Anne? Tilfeldig kven ein blir? Ja, nesten. Det kjem an på korleis genane blir stokka og utdelte, men da er det ikkje lenger tilfeldig kven ein er. Mari er Anne, men potensialet deira blir utspela i ulike retningar. Det er som med ei hjernecelle og ei hudcelle frå same individet: Dei har dei same genane, men spelar ut registeret sitt på vidt forskjellig vis på grunn av epigenetiske brytarar som slår genar av og på. På same måten vil to livsbaner spele på ulike strenger i individet – slik same instrumentet kan skape ulik musikk, slik same romanen kan lesast forskjellig av to personar – og slik du og eg vil oppleve *Tenk om* på ulikt vis...

Til nynorsk ved Arne Tørp

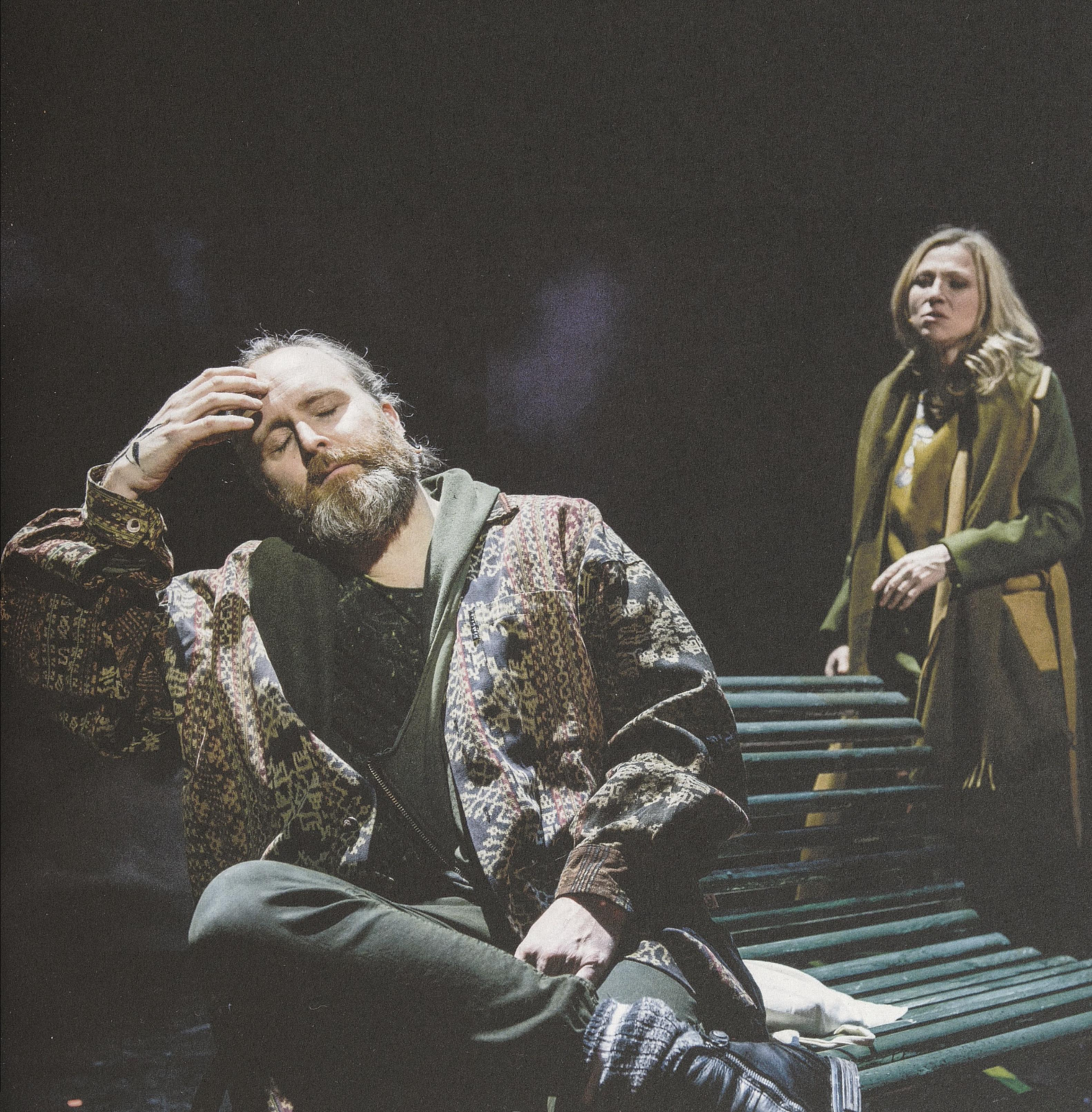

www.detnorsketeatret.no
BILLETTLUKA: 22 42 43 44

DETNORSKE

OBOS